

Doktorat, habilitacja, i profesura nie powinny być celem samym w sobie, ale jedynie potwierdzeniem kolejnych faz rozwoju naukowego. To idealistyczne założenie w praktyce rozwoju naukowego architektów skrajobrazu nie sprawdza się wcale. Z tego powodu potrzebna jest przemyślana, długofalowa strategia wyboru problematyki badań.

Słowa kluczowe: architektura krajobrazu, nauka, kształcenie, zawód.

Abstract: *The paper deals with the analysis of an issue: in what way do the academic staff, who teach landscape architecture,*

get their scholarly degrees or titles? In an idealistic approach to the sequence of a scholarly career, degrees and titles should be side effects of research work, and, to a certain extent, of an associated organizational activity. Doctorate and professorship should not be goals by themselves, but only confirmation of next stages of one's scholarly development. As far as landscape architects are concerned, that idealistic approach does not come true at all, and a well-thought-out, long-term strategy of selecting research topics is required.

Key words: *landscape architecture, science, teaching, profession.*

Dr inż. Agnieszka Targońska¹

ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU JAKO PRZEDMIOT EDUKACJI OSÓB CZYNNYCH ZAWODOWO

LANDSCAPE ARCHITECTURE AS A SUBJECT OF EDUCATING THE PROFESSIONALLY ACTIVE PEOPLE

■ Architektura krajobrazu, jako dziedzina wiedzy i sztuki, od lat 90. cieszy się w Polsce coraz większym zainteresowaniem. Wyraża się ono w liczbie szkół i uczelni kształcących w tym kierunku oraz w ilości osób zainteresowanych zdobywaniem tam wiedzy. Ten fakt pozwala domniemywać, że w przyszłości rzesza specjalistów, wykształconych i wrażliwych na piękno otoczenia, będzie profesjonalnie kształtować krajobraz naszego kraju.

Jednak zanim ta grupa osiągnie sukces zawodowy – minie wiele lat. W tym okresie, o współczesnym kształcie i stanie krajobrazu nadal będą decydować osoby często nieposiadające odpowiednich kompetencji i wystarczającej wrażliwości. Są to zarządcy nieruchomości, dyrektorzy szkół, szpitali, proboszczowie, zarządcy cmentarzy, właściciele zakładów przemysłowych, stacji benzynowych, marketów i in. W ich gestii leży zarządzanie instytucją, a więc budynkami i otaczającym terenem. Ta przestrzeń – fragmenty krajobrazu, pozostaje zaniedbana lub zagospodarowana nieprawidłowo. Jest to bolesne w przypadku otoczenia obiektów zabytkowych i położonych w Parkach Krajobrazowych.

Poruszony problem ilustrują przykłady zagospodarowania i utrzymania terenów przykościelnych, otoczenie kościołów zabytkowych, na które wpływ mają przede wszystkim księża proboszczowie.

Badania

W latach 2006 i 2007 przeprowadzono obserwacje dotyczące zagospodarowania otoczenia wiejskich kościołów parafialnych i filialnych Wielkopolski. Skupiono się na przestrzeni towarzyszącej obiektom historycznym. W trakcie wstępnego rozpoznania zauważono, że wiele kościołów XIX-wiecznych nie zostało wpisanych Rejestru Zabytków; ich otoczenie także podlegało badaniom.

Stwierdzono, że niewiele obiektów wpisano do Rejestru wraz z terenem cmentarza przykościelnego. W niektórych przypadkach istnieją wpisy dla wybranych elementów otoczenia np. ogrodzenia, dzwonnicy, nagrobków, figur i krzyży. Jednak oto-

czenie większości kościołów zabytkowych nie figuruje w Rejestrze, a więc nie podlega ochronie. Taki stan prawny umożliwia niekontrolowaną swobodę w gospodarowaniu przestrzenią.

Na podstawie przeprowadzonych obserwacji terenowych, określono model tradycyjnego zagospodarowania najbliższego otoczenia kościołów, charakterystyczny dla Wielkopolski. Jest to obszar o kształcie nieregularnego owalu lub prostokąta do 0,5 ha. Ogrodzenie stanowi płot drewniany lub mur z ozdobną bramą. Na terenie przykościelnym znajdują się często: dzwonnica, krzyż, figury świętych, nagrobki, ławki, czasem ołtarz letni. Wzdłuż ogrodzenia posadzone są rzędowo duże drzewa liściaste – najczęściej lipy, kasztanowce, jesiony lub klony. Przy kościołach nie sadzono drzew iglastych. Pozostałą zieleń stanowi rzadko koszony trawnik i ozdobne rabaty przy krzyżu lub figurze. Raczej brak nawierzchni utwardzonych. Model ten ulega modyfikacji w przypadku, gdy przy kościele znajduje się duży cmentarz.

W skali panoram, kościół wraz z otoczeniem stanowi dominantę, często zlokalizowaną na niewielkim wyniesieniu terenowym. Wieża kościoła dominuje nad zabudową i otaczającymi drzewami, lub jest równa wysokości drzew. Wiele kościołów wybudowano na osi drogi dojazdowej do wsi, w nawsiu lub przy skrzyżowaniu, albo rozwidleniu głównych dróg.

Obserwacje terenowe pozwoliły na wyróżnienie kilku współczesnych sposobów gospodarowania przestrzenią wokół kościołów zabytkowych. Wyróżniono następujące grupy kościołów.

1. Kościoły o otoczeniu zabytkowym oryginalnym. Ewentualne prace adaptacyjne przeprowadzone wokół nich nie naruszyły zabytkowego charakteru przestrzeni. Kościoły i otaczająca je przestrzeń są przeważnie odnowione i zadbane. Odsetek takich obiektów jest niewielki.

2. Kościoły o otoczeniu, w którym kompozycja i materia pozostają tradycyjne, jednak ich pielęgnacja pozostawia wiele do życzenia. Kościoły te często są zaniedbane, a wokół pojawiają

¹ Katedra Terenów Zielonych, Wydział Ogrodniczy Akademia, Rolnicza w Poznaniu.

się samosiewy. Elementy małej architektury ulegają degradacji. Dotyczy to głównie kościołów nieczynnych lub filialnych.

3. Kościoły z otoczeniem, w którym prowadzi się intensywne prace mające na celu uporządkowanie i odnowienie elementów składowych. Przejawem jest wymiana tradycyjnego ogrodzenia i bramy lub zastąpienie nawierzchni ziemnej przez betonową. Wokół kościołów licznie występują duże drzewa liściaste z rądkalnie przyciętymi koronami.

4. Kościoły, których otoczenie jest na nowo zagospodarowane w sposób odbiegający od tradycji. Wprowadzona jest nowa koncepcja kompozycyjna z niestyłowymi nawierzchniami i małą architekturą. Wycinane są stare drzewa liściaste. W ich miejsce sadi się rośliny introdukowane oraz gatunki i odmiany wyhodowane w drugiej połowie XX wieku. Są to przede wszystkim drzewa i krzewy iglaste, a także byliny sadzone na rabatach i skalniakach. Nowe drzewa i krzewy sadzone są zbyt blisko budynku, co może wywoływać problemy natury kompozycyjnej i technicznej. Pierwotny zasięg terenu przykościelnego jest powiększany o grunty sąsiednie, czemu towarzyszy rozbieranie zabytkowych ogrodzeń. Program funkcjonalny tych obszarów jest przesadnie rozbudowany – powstają ozdobne oczka wodne z fontannami, nowe rzeźby, ołtarze polowe i ławki. Pojawiają się duże wybrukowane powierzchnie parkingów i dróg dojazdowych.

Zaobserwowano paradoks – tereny przykościelne, które zaliczono do grupy 3 i 4, często występują w otoczeniu kościołów znakomicie zakonserwowanych. Świadczy to o braku spójności działań konserwatorskich, niedostrzeganiu i niedocenianiu roli otoczenia zabytku i jego kontekstu krajobrazowego.

Psychosocjologiczną stroną omawianego zagadnienia jest sytuacja gdzie ksiądz, zwłaszcza na wsi, nadal jest autorytetem, a jego postępowanie – wzorcem dla parafian. Mieści się tu również postępowanie związane z opieką nad zabytkiem – kościołem i jego otoczeniem. Parafianie mogą przenosić sposób traktowania otoczenia i przyjęte rozwiązania na teren swoich zagród i ogrodów przydomowych, a to, co dzieje się z przestrzenią przykościelną, zależy także od parafian (działalność rady parafialnej, praca społeczna, ofiarodawcy).

Wnioski

Podjęcie do powierzonej przestrzeni i odmienne traktowanie terenów przykościelnych świadczy o różnym stopniu świadomości i wrażliwości ich władarzy. Większość badanych obiektów

nie jest zagospodarowana w sposób zadawalający, zgodny z ich historycznym charakterem. Nieudolne działania prowadzone w otoczeniu kościołów nie wynikają ze złej woli – są wyrazem nieznamośności zasad postępowania z obiektami zabytkowymi oraz niezrozumienia ich kontekstu krajobrazowego. Niekorzystne zjawiska, ich skala i powszechność, skłaniają do wysunięcia wniosku, że księża proboszczowie, do których należy piecza nad terenami przykościelnymi, nie posiadają odpowiednich kompetencji z punktu widzenia architektury krajobrazu.

Wymaga to edukacji osób, które mają wpływ na kształtowanie otoczenia. Edukacja powinna zaznajamiać z kompozycją przestrzeni, uwrażliwiać i dawać poczucie, że należy korzystać z umiejętności fachowców – architektów krajobrazu. Powinna umożliwiać zrozumienie dla narzędzi prawnych, nakazujących ochronę zabytków i ich otoczenia, likwidować omijanie przepisów. Należy rozważyć rodzaj oferty edukacyjnej (kursy, szkolenia, konferencje); a także, czy zagadnienie edukacji pozostawić dobrej woli przyszłych uczniów i nauczycieli, czy też stworzyć narzędzia prawne, które by ją uczyniły obowiązkiem.

Streszczenie: Należy poświęcić sporo uwagi problemowi kształcenia osób czynnych zawodowo, które wywierają decydujący wpływ na zarządzanie przestrzenią, często nie mając ku temu odpowiednich kwalifikacji. Są to np. administratorzy lub właściciele różnego rodzaju instytucji. Rodzaj oferty edukacyjnej należy dogłębnie przeanalizować. Powinna ona prezentować zagadnienia, wiążące się z kompozycją przestrzeni, rozwijać wrażliwość oraz podkreślać fakt, iż konieczne jest korzystanie z usług wykwalifikowanych architektów krajobrazu.

Słowa kluczowe: architektura krajobrazu, projektowanie krajobrazu, wykonywanie zawodu, edukacja.

Abstract: *Much attention should be paid to the problem of education for professionally active individuals, who have a decisive impact on space management, frequently not being qualified to do so. They are, e.g. administrators or owners of different types of institutions. The type of educational offer needs to be thoroughly analyzed. This offer should present issues connected with the composition of space, develop sensitivity and emphasize the fact that it is necessary to employ qualified landscape architects.*

Key words: *landscape architecture, landscape designing, practising a profession, education.*

Dr hab. inż. arch. Jadwiga Widomska-Piesik¹

ZIELEŃ W STRUKTURACH MIEJSKICH ZABUDOWANYCH GREENERY IN DEVELOPED URBAN STRUCTURES

■ Środowisko miasta i jego krajobraz kształtowane są przez wiele czynników, z których zieleni zasługuje na szczególną uwagę. Tereny zieleni parków, ogrodów, ogródków przydomowych, zieleni towarzyszącej komunikacji itp. stanowią podstawę wypoczynku, rozrywki i regeneracji sił mieszkańców terenów zabudowanych.

Krajobraz zabudowany miast kształtują zespoły zwartej zabudowy miejskiej z placami i ulicami, jako podstawowe jednostki krajobrazu. Organizowanie i urządzenie skwerów, ulic, wnętrz miejskich m.in. poprzez kompozycje przestrzenne zespołów

¹ Katedra Projektowania Krajobrazu, Akademia Rolnicza.